

V. BIBLIOGRAFIE

B. TEODORESCU

În cele câteva pagini de care dispunem vom urmări pe rând publicațiile Institutului uN. Iorga" (În anii 2002-2003 precum și sumarul Revistei istorice pe 2003 și 2004), alte cărți semnificative, precum și colecția unei reviste de istorie din străinătate cu numerele ei tematice. Foarte probabil, Începând din anul viitor - vom semnala și lucrări de istorie din străinătate, mai cu seamă din categoria celor ce introduc în discuție puncte de vedere noi, referitoare, inclusiv la istoria noastră.

Publicații ale Institutului de Istorie "Nicolae Iorga"

Potrivit *Revistei istorice*, tom XIV, nr. 1-2, 2003, în cursul anului 2002 cercetătorii de la Iorga și-au trecut numele pe 23 de cărți publicate, dintre care 19 în țară și 9 în străinătate.

Marile colecții de surse istorice au continuat cu apariția volumului X, partea a doua din seria *Călători străini despre Țările Române* și volumul XXXI, pentru anul 1649 din *Documenta Romaniae Historica*, B, Tara Românească. Studiile medievale au fost reprezentate de Ștefan Andreescu, *Perspective medievale*, Editura Unirea; Ileana Căzan și Eugen Denize cu *Marile puteri și spațiul românesc în secolele XV-XVI*, Editura Universității din București și Todos Kinga cu o descriere a bisericilor întărite din Trei Scaune în secolele XV-XVIII și o prezentare a testamentelor transilvănene (1548-1711) ambele apărute la edituri din Târgu Mureș. Epoca modernă este reflectată în *Arhondololgiile Țării Românești de la 1837*, scoasă la editura Muzeului Brăilei de Paul Cernovodeanu și Irina Gavrilă, în monografia lui Anastasie Iordache, *Revoluționarii Golești*, la Editura Mica Valahie sau în studiul lui Alexandru Mamina, *Dimensiunea religioasă a gândirii contrarevoluționare franceze* la Corint. Ioan Scurtu prezintă o nouă sinteză de istorie politică oferindu-ne la Editura -Enciclopedică *Istoria Partidului Țărănesc* (1918-1926).

Anul 2003 înregistrează participarea la 26 de publicații, dintre care cele pentru *Istoria Românilor*, volumul V, al cărui secretar de redacție a fost Constantin Rezachievi, și volumul VI și VIII coordonate de Paul Cernovodeanu, respectiv Ioan Scurtu au fost deja prezentate în S.A.I., LXVIII, 2003.

În colecția *Documenta Romaniae Historica*, B, Tara Românească, au văzut lumina tiparului volumele XXXI, pentru anul 1646 și XXXV, pentru 1650; *Marea Unire din 1918* sub coordonarea profesorului Ioan Scurtu a celebrat cei 85 de ani de la 1 decembrie, sub aceeași arie tematică și sub aceeași redacție generală așezându-se și sinteza *Structuri politice în Europa centrală și de sud-est (1918-2001)*. Istoria românească și-a găsit o bună reflectare din evul mediu până în epoca comunistă inclusiv în lucrări precum cele semnate de Eugen Denize, *Românii între Ieu și semilună, Războaiele turco-venețiene și influența lor asupra Țărilor Române* (secolul XV-XVI), Editura Cetatea de scaun, Târgoviște sau Violeta Barbu *De Bono Coniugali*, o istorie a familiei în Țara Românească în secolul al XVIII-lea, la Meridiane.

Lista se completează cu Armand Goșu, *La troisieme coalition antinapoloniene et la Sublime Porte 1805*, Isis, Istanbul; Anastasie Iordache, Dimitrie Brătianu, Paideia, Mircea Iosa, *Obștea țărănească în secolul al XIX-lea și la începutul secolului XX*, precum și Daniela Bușe, *Modificări politice teritoriale în sud-estul Europei între Congresul de la Berlin și primul război mondial*, la Paideia și Ioan Chiper, Mioara Anton, *Instaurarea regimului Ceaușescu, Continuitate și ruptură în relațiile româno-sovietice*.

Este absolut remarcabil că atât în 2003, cât și în 2004 *Revista istorică* a apărut cu toate cele 6 numere chiar dacă într-un tiraj mic și cu o circulație, care o face accesibilă aproape exclusiv celor care frecventează Institutul N. Iorga.

Sumarul pe 2003 a fost structurat pe câteva teme, după cum urmează:

În 1-2, Conflicte în sistemul totalitar - *România și criza din 1968*; Diplomatie și colaborare - Europa interbelică; Cultură, ideologie și politică; Societate: intelectualii, studii documentare.

În 3-4, Minoritarii; *Dunărea* - frontieră și arteră comercială; Puteri maritime - Veneția; Partide politice - studii documentare (*Partidul Muncitoresc Român*)

În 5-6, consacrat aproape integral, istoricului, directorului de institut și omului politic Gheorghe Brătianu precum și unei tematic care i-a fost apropiată marelui nostru antecesor: Război și artă militară, Mări, oceane, fluvii, Marea Neagră, Imagini și călătorii în Europa de Est; Dreptul medieval, legislație și tradiție. Două din cele trei numere cuprind informații despre viața științifică la zi, opinii, precum și o amplă rubrică de note și recenzii.

În numerele anului 2004 întâlnim următoarele subiecte mari

În nr. 1-2, *Românii și italienii - evoluții și convergențe*, *Marea Neagră și Dunărea politică și diplomatie*, circulație monetară și comerț ponto-danubian.

În 3-4, *Ștefan cel Mare; justiție și cultură, diplomatie și capital* - un grup de studii documentare despre negustori, oieri și nobili (în secolele XVIII-XIX) și o rubrică de istoriografie.

În fine în nr. 5-6 cuprinde mai multe mărturii și controverse despre 23 August 1944, un grupaj *Ideologie, Diplomatie, Confesiune* și altul consacrat Europei centrale și occidentale, *Izvoare și metode de cercetare, Istoria revistelor de istorie*, viața științifică, note și recenzii și *Revista revistelor de istorie* care încheie volumul.

Este greu să trecem în revistă toate studiile și articolele cuprinse sub aceste titluri, totuși în modul cel mai subiectiv remarcăm contribuțiile publicate în grupajele *Dunărea - frontieră și arteră comercială* de D. Bușă, Ileana Cazan, Adrian Tertecel, Aurora Ilieș, Nagy Pienaru; *Gheorge I. Brătianu - istoricul, directorul de institut și omul politic* de Cornelia Bodea, Stelian Brezeanu, Violeta Barbu, Ioan Scurtu, Eugen Denize și Cristian Vasile; *Marea Neagră și Dunărea - politică și diplomatie* de Marian Stroie, Adrian Tertecel, Ștefan Andreescu, Ovidiu Cristea, Viorel Achim și Șerban Marin; *Epoca lui Ștefan cel Mare* de Ștefan Andreescu, Nichita Adăniloiaiei, Ovidiu Cristea, Eugen Denize, Ion Țurcanu, Livius Marius Ilie și *August 1944 - mărturii și controverse* de Florin Constantiniu, Eugen Denize, Alexandru Oșca, Mioara Anton, Cezar Măță.

În ansamblu colecția revistei istorice ne oferă un spectacol intelectual de anvergură în care își dau practic întâlnire toate generațiile importante de istorici, de la academicienii octogenari până la debutanți, oferind suficiente motive de încredere nu numai în prezentul dar și în viitorul acestei discipline.

Sfârșitul anului trecut a adus cu sine și o premieră: tipărirea primului număr al ediției pentru străinătate a Revistei istorice – Historical Yearbook – înlocuitoarea publicației *Revue Roumaine d'histoire*, care între timp și-a încetat apariția.

Din colectivul de redacție condus de Cornelia Bodea și Ioan Scurtu mai fac parte Paul Cernovodeanu, Florin Constantiniu, Eugen Denize și Nagy Pienaru. Consacrat în întregime istoriei minorităților din spațiul românesc, dar și diasporei noastre, numărul este dominat de două grupaje tematice: *Autohtoni și străini* - societate, cultură și religie și *Să trăiești împreună* - lege, toleranță și coerciție. Sumarul se încheie cu un inventar de cărți și reviste consacrate subiectului și cu lista publicațiilor membrilor Institutului de Istorie N. Iorga în anul 2003.

Istorie universală, istorie românească

Academia Română și Institutul de istorie N. Iorga au publicat în seria *Călători străini despre țările române în secolul al XIX-lea*, primul volum relativ la anii premergători mișcării conduse de Tudor Vladimirescu (1801-1821), în peste 1000 de pagini, la Editura Academiei în 2004.

Din bogata literatură istoriografică tipărită la Editura Corint, reținem în ordinea cronologică a subiectelor: Madeleine-Hours-Meidan, *Cartagina*, 1949;

Jean Jacques Maffre, *Secolul lui Pericle*, 1990, o istorie a relațiilor grecești în secolul V î.Hr., triumful Atenei și războiul peloponezic; Jacques Schlosser, *Isus din Nazaret*, carte constituită integral pe sursele sacre, ce încearcă să rețină tot ce se poate desprinde din biografia pământească a Mântuitorului, cititorul fiind liber să aleagă între cele două moduri radical diferite ale cunoașterii, cercetarea critică și revelația; Guy Achard, *Nero*, 1995, un subiect controversat cu imagine negativă preponderentă, oarecum reabilitat în secolul XX; Henry Lammens, *Islamul, credințe și instituții*, 1944; deși au fost scrise acum 60 de ani multe din temele abordate își păstrează întreaga actualitate: lupta între conservatori și moderniști, viața spirituală și socială în Afganistan, nașterea și evoluția panislamismului, etc.; Renee Musset Goulard, *Carol cel Mare*, 1998, studii ce formulează clar linia directoare generală care a servit drept referință, în toate domeniile, în secolul care a urmat; Jeanine Quillet, *Cheile puterii în Evul Mediu*, 1972, studiază relația între puterea seculară aparținând statului și puterea spirituală deținută de biserică.

P. Antonetti prezintă într-o scurtă sinteză Familia Medici, 1997, o istorie succintă a acestor celebri florentini care au dat Franței, două regine, Catherine, soția lui Henric al II-lea (1519-1589) și Maria, soția lui Henric al IV-lea (1573-1642) și doi papi, cel mai cunoscut rămânând Leon al X-lea (1475-1521), mare protector al artiștilor Renașterii.

Două lucrări sub aceeași semnătură, Laure Adler, *Secrete de alcov și Istoria cuplului între 1830-1930*, 1990 abordează subiecte considerate în de obște delicate înfățișându-ne cum se constituiau, cum trăiau și cum se despărțeau cuplurile în urmă cu 70 de ani și care era viața prostituatelor în aceeași epocă. În măsura în care schițează istoria unei lumi interzise și reconstruie mentalități, demersul autoarei se dovedește foarte interesant.

Istoria secolului XX este subiectul altor sinteze apărute în ultimii doi ani la Editura Corint. O carte care a stârnit vii polemici în Occident este și *Războiul civil european (1917-1945)* scrisă de generalul E. Nolte, o paralelă istorică între Germania și Rusia sovietică, cei doi poli ai Europei în secolul trecut. Lucrarea, de peste 600 de pagini, este structurată în patru părți, o introducere și o istorie față în față a celor două mari puteri europene în trei perioade succesive: 1917-1932, de la Revoluția bolșevică la căderea republicii de la Weimar, 1932-1941, pacea sovieto-germană, împotriva diferențelor ideologice și 1941-1945, războiul nazismului împotriva sovietelor. Un cuvânt înainte destinat de autor cititorilor din țara noastră se referă la impactul ideologiilor perioadei tratate asupra României.

Peter Alter urmărește în lucrarea *Problema germană și Europa*, 2000, binomul Germania - Europa de la pacea Westfalică (1648) până în zilele noastre,

subliniind temeiurile istorice ale simpatiei, neutralității, aprehensiunilor sau ostilităților.

Sophie Bessis, *Occidentul și ceilalți*, 2001, descoperă pentru noi; realități ideologice mai mult sau mai puțin vizibile, precum și modurile principale prin care cei puternici au impus o noua ordine mondială.

Francois Charles Mougel, *Europa de Nord în secolul al XX-lea*, este o sinteză în care-și dau întâlnire societatea, economia, politica și cultura unei lumi mai puțin cunoscute.

Jean Venette, *Secolul XXI va fi mistic sau nu va fi deloc*, reia în titlu celebra formulare a lui A. Malraux, construind un demers structurat pe analiza fenomenului mistico-religios în pragul mileniului al III-lea.

Gh. Ceaușescu, *Nașterea și configurarea Europei*, 2004, este o sinteză în care binecunoscutul latinist încearcă să răspundă unor întrebări precum: Ce este Europa, dincolo de expresia sa geografică? Există un spirit european și cum se manifestă? De ce se arată necesară transformarea bătrânului continent într-o entitate unitară? Cum se va realiza o asemenea întreprindere și ce consecințe va avea? Cum va arăta lumea atâta vreme influențată de Europa statelor și națiunilor, sub impactul noilor realități? Cartea profesorului Ceaușescu se arată deosebit de utilă pentru toți cei ce vor să înțeleagă rațiunile constituirii Europei unite și cerințele pe care România trebuie să le îndeplinească pentru a fi admisă.

Anului Ștefanian, editura Corint i-a consacrat două titluri: Șerban Papacostea, *Ștefan cel Mare, domn al Moldovei*, ediția a doua a unei lucrări de referință și Ovidiu Cristea, *Acest domn de la miazănoapte*, Ștefan cel Mare în documente venețiene inedite. Tânărul cercetător al Institutului N. Iorga prezintă rapoartele lui Pietro Dembo și G. Dario, reprezentanți ai Republicii lagunelor la Constantinopol, despre expediția sultanală a lui Baiazid al II-lea din 1484, în cursul căreia au trecut sub stăpânire otomană Chilia și Cetatea Albă - un moment important nu numai în istoria Moldovei cât și pentru marea înfruntare dintre thalassocrația venețiană în declin și cea otomană aflată în plină ascensiune.

Am mai citit și pentru dumneavoastră: *Tragedia României (1939-1947)* publicație a Institutului Național pentru Memoria Exilului care cuprinde texte apărute în *Dialog*, revistă din Germania a exilului politic românesc, selectate și îngrijite de Ion Solacolu, cu prefața lui Neagu Djuvara și postfața lui Florin Constantiniu, Editura Pro Historia. (volumul a fost lansat cu prilejul a 60 de ani de la evenimentele din 23 august 1944). La Polirom au apărut succesiv *Explorări în comunismul românesc* sub semnătura lui Paul Cernat, Ion Manolescu, Angelo Mitchievici, Ioan Stanomir și Ruxandra Cesereanu, *Decembrie 89. Deconstrucția unei revoluții*. Cel de-al doilea volum sintetizează teoriile vehiculate până acum pe tema revoluției din decembrie 89 și urmările acesteia,

încadrându-le în trei categorii: teoria revoluției pure, teoria conspirației (externă, internă sau combinată) și teoria revoluției hibridate cu o lovitură de stat. Autoarea se oprește asupra a trei evenimente esențiale : procesul și execuția cuplului Ceaușescu, chestiunea teroriștilor și rolul pe care armata l-a jucat în timpul evenimentelor.

La sfârșitul anului trecut (2004) au apărut la Editura Humanitas două volume care se mențin în aceeași arie tematică: Marius Oprea, *Moștenitorii Securității* și Tom Gallacher, *Furtul unei națiuni, România de la comunism încoace*. Autorul celei dintâi, ziarist și cercetător la Institutul de istorie recentă (IRIR), a publicat anterior *Banalitatea răului, o istorie a Securității în documente (1949-1989)*, premiată de Asociația Editorilor drept cea mai bună carte a anului 2002 , împreună cu Stejărel Olaru, *Ziua care nu se uită (15 noiembrie 1987)* și alături de colegii săi de institut: *Securiștii partidului, serviciul de cadre al PCR ca poliție politică* (toate la Polirom, 2002).

Noua carte, apreciată de la început ca un eveniment, a stârnit aprecieri dintre cele mai elogioase în primul rând pentru că Marius Oprea a avut curajul să descâlcească modul în care, în România de azi, Securitatea, privatizându-se și-a întins tentaculele până în cele mai ascunse cotloane ale puterii (Dennis Deletant).

Tom Gallacher, profesor la Universitatea din Bradford este un bun cunoscător al istoriei balcanice, al Europei de Est și nu în ultimul rând al României despre care a scris și în trecut: *România după Ceaușescu. Democrație și naționalism, 1989-1998*. Cele 10 capitole ale noii sale cărți evaluează traseul parcurs de România în 15 ani de postcomunism. Rod al unor investigații minuțioase, al repetatelor sale vizite în țara noastră precum și a cunoașterii aprofundate a realității românești, acest studiu se constituie într-un demers neutru adunând succese și eșecuri, în mod egal consemnate. Este un bun prilej spre a ne cunoaște imaginea așa cum o privesc alții dar și pentru a aprecia cât de lung este drumul nostru spre normalitate. Prezentând într-o concluzie rolul crucial al Uniunii Europene pentru viitorul României, Tom Gallacher se întreabă totuși dacă nu cumva aceasta nu va consolida tradițiile istorice și metodele care au perpetuat în această țară proasta guvernare) de-a lungul celei mai mari părți din istoria sa.

Menționăm de asemeni apariția la editura Dominor al celui de-al doilea volum îngrijit de Mirela Luminița Murgescu, consacrat ediției a doua a concursului *Istoria mea Eustory (2001-2002)* a cărei tema a fost *Tehnici și tehnologii în comunitățile de ieri și de azi*. 498 de tineri au elaborat 163 de lucrări dintre care 3 au primit locul 1, 5 premiul II, 10 premiul III, 33 premiul IV, fiind atribuite de asemeni 5 premii speciale și alte 5 unor școli care s-au distins în mod

deosebit. Cartea înfățișează un dosar complet al competiției, inventariază toți participanții și premiile și publică câteva din cele mai reușite eseuri.

Același autor, Mirela Luminița Murgescu, a adunat într-un volum studii mai vechi și mai noi consacrate predării istoriei în școala, inclusiv un documentar despre criza manualelor din toamna 1999 sub titlul *Istoria din ghiozdan*, lectură instructivă pentru toți cei interesați de destinul postdecembrist al disciplinei noastre.

Încheiem acest capitol semnalând lucrarea colegului, Costel Iordachiță, *Familia Lahovary. Ascendență și destin politic*, apărută la editura piteșteană Carminis. Am citit cu plăcere în ultima vacanță de Crăciun cartea oferită cu generozitate de Relu Stoica, președintele filialei noastre de la Buzău și am aflat multe informații utile despre o mare familie de cărturari și de oameni politici, al cărei destin se împletește cu istoria modernizării societății românești. Scoși din uitarea în care-i aruncase vechiul regim politic, marii bărbați cărora le datorăm înfăptuirea României, constituie o galerie de modele intelectuale și morale asupra cărora e bine să reflectăm.

Publicații străine de istorie

Am inaugurat într-un număr anterior prezentarea colecției revistei franceze *Histoire*. Continuăm astăzi supunând atenției dumneavoastră *Historia*, celălalt mensual de specialitate cu o structură proprie, bogat ilustrat, dezvoltat în ansamblu pe subiecte diverse din care nu lipsesc senzaționale descoperiri de arhivă. Fiecare număr cuprinde și un dosar, care în unele cazuri poate fi special sau secret (în intenția de a-și atrage cititorii). Din ianuarie și până în decembrie dosarele din *Historia* discută despre Puterile oculte ale astrologilor, din antichitate și până în zilele noastre; Șocul gigantilor, o paralelă Talleyrand-Napoleon, sau despre marea epopee a celților; Adevărata istorie a războiului Troiei și bătălia de la Dien-Bien-Phu; Templierii, vinovați sau nevinovați; Istoria manipulată, probe în câteva tablouri celebre; Soldații francezi din cel dintâi război mondial; Femeile din Evul Mediu; Vârsta de aur a mamușilor; Anii epurărilor 1944-1945 și despre Faraon ca ales al zeilor.

Dosarele reprezintă partea substanțială a numărului. Restul se articulează în rubrici consacrate precum *Întoarcerea în istorie*, fapte ale prezentului cu mari reverberații în trecut, *Momente ale istoriei*, secvențe cronologice care ilustrează enorma diversitate a faptelor, evenimentelor și personalităților din toate timpurile și de pe toate meridianele sau descoperiri. Întâlnim desigur recenzii la cele mai importante publicații istorice, afișul expozițiilor, televiziunii, internetului, scrisori de la cititori, tribună liberă de opinii istorice, sursa inedită a lunii (de fapt a numărului), genealogii, o scurtă istorie a orașelor, bogat ilustrată, jocuri, etc.

Astfel numărul din decembrie 2004 se deschide cu o sursă inedită - procesul verbal al ceremoniei de încoronare al lui Napoleon. (2 decembrie 1804).

Rubrica *Întoarcerea în istorie*, rememorează evoluția podurilor din antichitate și până în prezent cu prilejul inaugurării viaductului de la Milian, cel mai înalt din Franța. Momentele istorice se referă la Imperiul Grec uitat de la Trebizonda în nordul Asiei Mici (1204-1461), la dreptul de azil, la zgomot ca inamic public al marilor orașe din Evul Mediu până în prezent și pentru că anul în care ne aflăm aparține fizicii, grupajul cuprinde și o evocare consacrată lui Denis Papin, unul din precursorii mașinii cu vapori (1647-1714); se mai adaugă un articol despre Bonaparte și Veneția (cedată la Campoformio Austriei, reînțoarsă Franței prin tratatul de la Presburg) și un studiu despre nașterea Arabiei Saudite.

Partea de substanță a numărului este însă consacrată afacerii Dreyfus (1894-1899) cu o reconstituire a dosarului secret, cu identificarea politicianilor și militarilor coalizați împotriva sa de la miniștrii de război, până la membrii statului major, cu toți complicii la o condamnare scandaloasă. Un documentar este dedicat orașului Strasburg de-a lungul timpului. În ultimele pagini întâlnim prezentate câteva faimoase cărți de istorie, posibile cadouri pentru Crăciunul care se apropia, apoi pur și simplu cărți între care cele consacrate bicentenarului încoronării lui Napoleon sunt prezentate într-un chenar special, cărți pentru tineret, cuvinte încrucișate și o pagină dedicată numelor de familie, cu originile și răspândirea lor pe provincii (acum a venit rândul lui Simon purtat în Franța în secolul XX de 87.941 persoane).

Asemenea publicației *Histoire* și *Historia* publică o dată la două luni o colecție tematică din care în 2004 au apărut numerele înfățișând *Evreii în Franța*, *Veneția*, *de la Marco Polo la Casnova*, *Soldații libertății* (consacrat celor 60 de ani de la ziua Z), *Franța feudală* și *Catolicii în Franța*.

Accesibilă (mai mult în biblioteci sau pe Internet, pentru că prețul de exemplar este destul de puțin atrăgător) revista *Historia*, scrisă de specialiști renumiți, prezentată grafic în condiții ireproșabile ni se pare foarte utilă pentru a racorda demersurile noastre didactice cu istoriografia țărilor occidentale.

În fine, salutăm din acest colț de pagină apariția seriei noi a *Arhivei Istorice a României* editată de Universitatea din București, Facultatea de Istorie, Centrul de editare a izvoarelor istorice care poartă numele revistei. Într-un cuvânt înainte semnat de profesorul universitar dr. Alexandru Barnea am reținut că noua publicație dorește să continue tendința vechii Arhive Hașdeiene (1864-1867) și să întrețină interesul pentru document, fără a înclina calitatea spre vulgar sau obscuritate. O dovedește și volumul recent care cuprinde în mai multe capitole documente medievale transilvănene din arhivele maghiare (1340-1350); documente inedite despre familia Boer de Recea (1598-1632) mai multe documente înfățișând pagube, furturi, despăgubiri și pedepse, Între pravilă și obiceiul pământului (1645-1679), privilegiul breslei negustorilor "greci" din Diosig și Sămieni (1740), documente privind activitatea episcopului Paulo Sardi și despre catolicism în Moldova (1843-1848), acte și documente privitoare la viața lui Constantin Erbiceanu (1861-1908).